

Oddziaływanie państwowych wyższych szkół zawodowych na rozwój lokalny w regionie lubelskim

STRESZCZENIE

Praca doktorska podejmuje problematykę oddziaływania państwowego wyższego szkolnictwa zawodowego na rozwój społeczno-gospodarczy w układzie lokalnym i regionalnym. W Polsce wypracowany model szkolnictwa wyższego, którego najważniejszymi celami było kształcenie i badania naukowe, ewoluował w kontekście zachodzących od lat 90. zmian wynikających z procesu transformacji systemowej, integracji z Unią Europejską, a także wyzwań gospodarki opartej na wiedzy. Nowo powstały pod koniec lat 90. sektor państwowych wyższych szkół zawodowych miał za zadanie zwiększyć szanse rozwoju mniejszych miast i obszarów wiejskich. Wzrosła zatem rola współpracy uczelni z lokalnym otoczeniem gospodarczym i społecznym w wypełnianiu nie tylko funkcji edukacyjnej, ale także w kreowaniu innych funkcji rozwojowych. Obecnie w Polsce państwowe wyższe szkoły zawodowe stanowią istotny element systemu szkolnictwa wyższego. W układzie regionalnym funkcjonują w 15-tu województwach, wypełniając służebne zadania wobec społeczności lokalnych. Ich oddziaływanie, ogólnie rozpoznawalne, nie zostało jednak dogłębnie wyjaśnione od strony naukowego poznania. Stąd główny cel pracy sformułowano jako „rozpoznanie istoty i zakresu (płaszczyzn) oddziaływania państwowych wyższych szkół zawodowych na lokalne otoczenie społeczno – ekonomiczne oraz stworzenie modelu ich funkcjonowania i kierunków rozwoju, w aspekcie wypełniania misji dla gospodarki i społeczeństwa”. Dla potrzeb realizacji celu głównego określono także cele szczegółowe o charakterze poznawczym i aplikacyjnym.

Badania dotyczące funkcjonowania państwowych wyższych szkół zawodowych i ich oddziaływania na rozwój lokalny w regionie zrealizowano na przykładzie państwowych wyższych szkół zawodowych w województwie lubelskim. W szczególności analizie i ocenie poddano działalność Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, stanowiącej ze względu na dynamiczny rozwój wzorcowy podmiot badań.

Zakres prowadzonych w pracy rozważań naukowych i badań empirycznych wynikał z wyznaczonych celów oraz postawionych hipotez. W poszukiwaniu istoty i płaszczyzn oddziaływania państwowych wyższych szkół zawodowych na rozwój lokalny badanego regionu zastosowano wybrane koncepcje teoretyczne i analityczno-poznawcze (w tym zwłaszcza teorię wzrostu P. Romera, zrównoważonego rozwoju lokalnego i regionalnego, kapitału ludzkiego i społecznego, koncepcji społecznej odpowiedzialności).

W zakresie metod badawczych posłużono się metodą opisową z wykorzystaniem źródeł literaturowych i statystycznych, norm prawnych, raportów i rankingów; metodą analizy ekonomicznej i finansowej; metodą ankietową; metodą efektywności technicznej opartej o model DEA; metodą badania dokumentów oraz analizą SWOT.

Rozprawa składa się z 5 rozdziałów. Rozdział pierwszy przedstawia miejsce szkolnictwa wyższego w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego w aspekcie lokalnym i regionalnym. Przybliżono kwestie związane z pojęciem rozwoju lokalnego, istotą regionu oraz omówiono wybrane teoretyczne koncepcje tego rozwoju. Ponadto wskazano na przydatność w wyjaśnianiu istoty problemu koncepcji gospodarki opartej na wiedzy, kapitału ludzkiego i społecznego, regionu uczącego się oraz idei społecznej odpowiedzialności. Rozdział drugi charakteryzuje stan rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce oraz zasady jego funkcjonowania, ze szczególnym uwzględnieniem publicznych uczelni zawodowych. W rozdziale trzecim, mającym częściowo charakter empiryczny, nakreślone zostały obszary oddziaływania państwowych wyższych szkół zawodowych na społeczno-ekonomiczne otoczenie regionu, a także przedstawiono wyniki badań ankietowych dotyczących powiązań badanych uczelni z otoczeniem. Kolejny, czwarty rozdział, w pełni empiryczny, przedstawia, w różnych aspektach, badaną grupę wyższych szkół zawodowych z województwa lubelskiego, a także prezentuje analizy efektywności funkcjonowania państwowych wyższych szkół zawodowych z zastosowaniem metody *Data Envelopment Analysis* oraz jakości kształcenia na podstawie metody rankingu. W ostatnim, piątym rozdziale dokonano oceny znaczenia Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej w układzie podregionu bialskiego. W tym celu przeprowadzono analizę zasobów kadrowych, studentów, a także losów absolwentów. Na podstawie wyników zrealizowanych badań ankietowych oraz dokumentów uczelni, zidentyfikowano występujące luki i niewykorzystane możliwości wpływu uczelni na rozwój lokalny w regionie lubelskim. Efektem badawczym jest sformułowanie propozycji modelu funkcjonowania, kierunków i zakresu oddziaływania państwowej wyższej szkoły zawodowej na lokalne otoczenie (w sferze społeczno – kulturowej oraz gospodarczej), w kontekście funkcjonowania bialskiej uczelni.

Podjęte w pracy rozważania dotyczące oddziaływania państwowych wyższych szkół zawodowych na rozwój otoczenia lokalnego oraz rezultaty przeprowadzonych badań i analiz empirycznych pozytywnie zweryfikowały sformułowane hipotezy badawcze. Dowiodły znaczącej roli wyższego szkolnictwa zawodowego w budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego poprzez pełnienie funkcji edukacyjnej oraz kształtowanie relacji współpracy w różnych sferach otoczenia biznesowego i instytucjonalnego. W toku badań zidentyfikowano

następujące płaszczyzny oddziaływania:

- w sferze społeczno – kulturowej są to inicjatywy dotyczące organizacji różnorodnych form kształcenia na potrzeby lokalnej społeczności w różnym wieku (Uniwersytet Trzeciego Wieku, Uniwersytet Dziecięcy, kursy i szkolenia itp.), organizacji imprez kulturalnych przez samą uczelnię, jak też udostępnianie posiadanych zasobów infrastrukturalnych na tego typu przedsięwzięcia, organizacji akcji charytatywnych, kampanii społecznych (promowanie nauki, zdrowia), wydarzeń naukowych (konferencje, wykłady otwarte, warsztaty metodyczne), organizacja imprez sportowych, działalność wydawnicza, jak również współpraca z władzami lokalnymi i regionalnymi w zakresie badania otoczenia i projektowania jego rozwoju,

- w sferze gospodarczej są to inicjatywy dotyczące organizacji praktycznego kształcenia na potrzeby lokalnego i regionalnego rynku zatrudnienia, podnoszenia jakości zasobów pracy, współpracy z biznesem w zakresie prac badawczo – rozwojowych (struktury klastrowe), wspierania lokalnych przedsiębiorców wiedzą ekspercką, zwiększania wewnętrznego popytu na rynkach wynajmu mieszkań, usług transportowych, artykułów żywnościowych, usług edukacyjnych, dóbr kultury (studenci), tworzenia miejsca zatrudnienia (pracownicy administracyjni, naukowo-dydaktyczni), aktywności na rzecz podnoszenia konkurencyjności i atrakcyjności regionu i lokalnego otoczenia poprzez współtworzenie marki miasta, realizowane inwestycje – kształtowanie nowej jakości przestrzeni (centra badawcze, laboratoria, budynki dydaktyczne, hale sportowe, boiska, baseny, parkingi).

W proponowanym modelu funkcjonowania polskich państwowych wyższych szkół zawodowych ich przyszłość jest związana ze sprawnością działania w aspekcie zarządczym, rynkowym oraz społecznym. Przykładem takiego działania jest Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Uczelnia stanowi przykład instytucji odpowiedzialnie realizującej misję wobec społeczności lokalnej, otoczenia biznesowego i instytucjonalnego oraz racjonalnie i efektywnie wykorzystującej środki publiczne. Potwierdzeniem tego są rezultaty kształcenia oceniane przez losy absolwentów, zrealizowane inwestycje oraz plany strategiczne uczelni wpisujące się w regionalne i lokalne plany rozwojowe jednostek samorządu terytorialnego.

Badania dowodzą jednocześnie, że publiczne uczelnie zawodowe posiadają znaczny potencjał w zakresie oddziaływania na rozwój lokalny, który nie zawsze jest w pełni wykorzystywany. Uwolnienie tego potencjału wymagałoby większego zaangażowania i współudziału lokalnych przedsiębiorców, jednostek samorządu terytorialnego oraz instytucji otoczenia biznesu, a także zmian organizacyjnych i zarządczych w funkcjonowaniu państwowych wyższych szkół zawodowych. Model menadżersko – bikameralny z większą

odpowiedzialnością społeczną wydaje się w aktualnych warunkach prawno-instytucjonalnych i społeczno-gospodarczych właściwym rozwiązaniem w kwestii zwiększenia możliwości oddziaływania państwowych szkół zawodowych na wzrost konkurencyjności oraz rozwój regionu i lokalnych jednostek terytorialnych.

Klasyfikacja tematyczna JEL: C14, I23, I25, O15.

Słowa kluczowe: szkoła wyższa, rozwój, oddziaływanie, otoczenie, kapitał ludzki, efektywność.